

CAPUT X.

De opinione dicentium, quod Deum esse, demonstrari non potest, cum sit per se notum.

HÆC autem consideratio qua quis nititur ad demonstrandum Deum esse, superflua fortasse quibusdam videbitur, qui asserunt quod Deum esse per se notum est; ita quod ejus contrarium cogitari non possit; & sic Deum esse demonstrari non potest.

1. Quod quidem videtur ex his. Illa enim per se esse nota dicuntur quæ statim notis terminis cognoscuntur, sicut cognitio quid est totum, & quid est pars, statim cognoscitur quod omne totum est majus sua parte. Hujusmodi autem est hoc quod dicimus Deum esse: nam nomine Dei intelligimus aliquid quo majus cogitari non potest. Hoc autem in intellectu formatur ab eo qui audit, & intelligit nomen Dei, ut sic saltem in intellectu jam Deum esse oportet. Nec potest in intellectu solum esse: nam quod in intellectu, & in re est, majus est eo quod in solo intellectu est. Deo autem nihil est majus, ut ipsa nominis ratio demonstrat. Unde restat quod Deum esse, per se notum est, quasi ex ipsa significatione nominis manifestum sit.

2. Item. Cogitari quidem potest quod aliquid sit quod non possit cogitari non esse, quod majus est evidenter eo quod potest cogitari non esse. Sic ergo Deo aliquid majus cogitari posset, si ipse posset cogitari non esse; quod est contra rationem nominis. Relinquitur igitur quod Deum esse, per se notum est.

3. Adhuc. Propositiones illas oportet esse notissimas per se in quibus idem de se ipso prædicatur, ut Homo homo est, vel quarum prædicata in diffinitionibus subjectorum includuntur, ut Homo est animal. In Deo autem hoc præ aliis invenitur, ut infra (cap. XXI.) ostendetur, quod suum esse est sua essentia: ac si idem sit quod responderetur ad quæstionem quid est, & ad quæstionem an est. Sic ergo cum dicitur, Deus est, prædicatum vel est idem subjecto, vel saltem in diffinitione subjecti includitur; & ita Deum esse, per se notum erit.

4. Amplius. Quæ naturaliter sunt nota, per se cognoscuntur: non enim ad ea cognoscenda inquisitionis studio pervenitur. Deum autem esse, naturaliter notum est, cum in Deum naturaliter desiderium hominis tendat sicut ad ultimum finem, ut infra (Lib. III. cap. xxv.) patebit. Est igitur per se notum Deum esse.

5. Item. Illud per se notum oportet esse quo omnia alia cognoscuntur. Deus autem hujusmodi est; sicut enim lux Solis principium est omnis visibilis perceptionis, ita divina lux omnis intelligibilis cognitionis principium est; cum sit in quo primum maxime lumen intelligibile invenitur. Oportet igitur quod Deum esse, per se notum sit. Ex his igitur, & similibus aliqui opinantur, Deum esse, sic per se notum existere, ut contrarium mente cogitari non possit.

CAPUT XI.

Reprobatio præmissæ opinionis, & solutio rationum præmissarum.

Prædicta autem opinio provenit partim quidem ex consuetudine qua à principio homines as-

sueti sunt nomen Dei audire, & invocare: consuetudo autem, & præcipue quæ est à principio, vim naturæ obtinet: ex quo contingit ut ea quibus à pueritia animus imbuitur, ita firmiter tenentur ac si essent naturaliter & per se nota. Partim vero contingit ex eo quod non distinguitur quod est notum per se simpliciter, & quod quoad nos notum est. Nam simpliciter quidem Deum esse, per se notum est, quum hoc ipsum quod Deus est, sit suum esse. Sed quia hoc ipsum quod Deus est, mente concipere non possumus, remanet ignotum quoad nos, sicut omne totum sua parte majus esse, per se notum est simpliciter; ei autem qui rationem totius mente non conciperet, oporteret esse ignotum: & sic fit ut ad ea quæ sunt notissima rerum, noster intellectus se habeat ut oculus nocturnæ ad Solem, ut II. Metaphysic. text. 1. dicitur.

Nec oporteret ut statim cognita hujus nominis Deus significatione, Deum esse sit notum, ut prima ratio intendebat. Primo quidem quia non omnibus notum est, etiam concedentibus Deum esse, quod Deus sit id quo majus cogitari non possit; cum multi antiquorum mundum istum dixerint Deum esse. Nec etiam ex interpretationibus hujus nominis Deus quas Damascenus ponit, aliquid hujus intelligi datur. Deinde quia dato quod ab omnibus per hoc nomen Deus intelligatur aliquid quo majus cogitari non possit, non necesse erit aliquid esse quo majus cogitari non potest in rerum natura. Eodem enim modo necesse est poni rem, & nominis rationem. Ex hoc autem quod mente concipitur quod profertur hoc nomine Deus, non sequitur Deum esse nisi in intellectu. Unde nec oportebit id quod majus cogitari non potest, esse in intellectu; & ex hoc non sequitur quod sit aliquid in rerum natura quo majus cogitari non possit, & sic nullum inconueniens accidit ponentibus, Deum non esse. Non enim inconueniens est quolibet dato vel in re, vel intellectu, aliquid majus cogitari posse, nisi ei qui concedit esse aliquid quo majus cogitari non possit in rerum natura.

Nec etiam oportet, ut secunda ratio proponebat, Deo posse aliquid majus cogitari, si potest cogitari non esse. Nam quod possit cogitari non esse, non ex imperfectione sui esse est, vel incertitudine, cum suum esse sit secundum se manifestissimum, sed ex debilitate nostri intellectus, qui eum intueri non potest per se ipsum, sed ex effectibus ejus. Et sic ad cognoscendum ipsum esse, ratiocinando perducitur.

Ex quo etiam tertia ratio solvitur. Nam sicut nobis per se notum est quod totum sua parte sit majus, sic videntibus ipsam divinam essentiam per se notissimum est Deum esse, ex hoc quod sua essentia est suum esse. Sed quia ejus essentiam videre non possumus, ad ejus esse cognoscendum non per se ipsum, sed per ejus effectus pervenimus.

Ad quartam etiam patet solutio. Sic enim homo naturaliter Deum cognoscit, sicut naturaliter ipsum desiderat. Desiderat autem ipsum homo naturaliter, in quantum desiderat naturaliter beatitudinem, quæ est quædam similitudo divinæ bonitatis. Sic igitur non oportet quod Deus ipse in se consideratus, sit naturaliter notus homini, sed similitudo ipsius. Unde oportet quod per ejus similitudines in effectibus repertas in cognitionem ipsius homo ratiocinando perveniat.

Ad quintam etiam de facili patet solutio. Nam Deus est quidem in quo omnia cognoscuntur, non ita quod alia non cognoscantur nisi eo cognito, sicut in principiis per se notis accidit, sed quia per ejus influentiam omnis causatur in nobis cognitio.

CAPUT XII.

De opinione dicentium, quod Deum esse sola fide tenetur, & demonstrari non potest.

EST autem quædam aliorum opinio prædictæ positioni contraria, per quam etiam inutilis redederetur conatus probare intendentium, Deum esse. Dicunt enim, quod Deum esse, non potest per rationem inveniri; sed per solam viam fidei, & revelationis est acceptum.

Ad hoc autem dicendum moti sunt quidam propter debilitatem rationum, quas aliqui inducebant ad probandum Deum esse.

1. Posset tamen hic error fulcimentum aliquid falso sibi assumere ex quorundam Philosophorum dictis, qui ostendunt, in Deo per rationem idem esse essentiam, & esse, scilicet id quod responderetur ad quid est, & ad quæstionem an est. Via autem rationis perveniri non potest, ut sciatur de Deo quid est: unde nec ratione videtur posse demonstrari, an Deus sit.

2. Item. Si principium ad demonstrandum an est, secundum artem Philosophi, oportet accipere quid significet nomen; ratio vero significata per nomen est diffinitio secundum Philosophum in IV. Metaphysic. text. xxviii. nulla igitur remanebit via ad demonstrandum Deum esse, remota divinæ essentia, vel quidditatis cognitione.

3. Item. Si demonstrationis principia à sensu cognitionis originem sumunt, ut in posterioribus (text. xxxiii.) ostenditur, ea quæ omnem sensum, & sensibilia excedunt, videntur indemonstrabilia esse. Hujusmodi autem est Deum esse. Est igitur indemonstrabile.

Hujusmodi autem sententiæ falsitas nobis ostenditur tum ex demonstrationis arte, quæ ex effectibus causas concludere docet: tum ex ipso scientiarum ordine: nam si non sit aliqua scibilis substantia supra substantiam sensibilem, non erit aliqua scientia supra naturalem, ut dicitur in IV. Metaphysic. text. comm. vii. tum ex Philosophorum studio, qui Deum esse demonstrare conati sunt: tum etiam apostolica veritate asserente Rom. 1. 20. *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

Nec hoc debet movere quod in Deo idem est essentia, & esse; ut prima ratio proponebat. Nam hoc intelligitur de esse, quo Deus in se ipso subsistit, quod nobis quale sit, ignotum est, sicut ejus essentia; non autem intelligitur de esse quod significat compositionem intellectus: sic enim esse Deum, sub demonstratione cadit, dum ex rationibus demonstrativis mens nostra inducitur hujusmodi propositionem de Deo formare, qua exprimat Deum esse.

In rationibus autem in quibus demonstratur Deum esse, non oportet assumi pro medio divinam essentiam, sive quidditatem; ut secunda ratio proponebat, sed loco quidditatis accipiatur pro medio effectus, sicut accidit in demonstrationibus quibus; & ex hujusmodi effectu sumitur ratio hujus nominis Deus. Nam omnia divina nomina imponuntur vel ex remotione effectuum divinarum ab ipso, vel ex aliqua habitudine Dei ad suos effectus.

Patet etiam ex hoc quod etsi Deus sensibilia omnia, & sensum excedat, ejus tamen effectus, ex quibus demonstratio sumitur ad probandum Deum esse, sensibiles sunt; & sic nostræ cognitionis origo in sensu est etiam de his quæ sensum excedunt.

CAPUT XIII.

Rationes ad probandum Deum esse.

Ostenso igitur quod non est vanum niti ad demonstrandum Deum esse, procedamus ad ponendum rationes quibus tam Philosophi, quam Doctores catholici Deum esse probaverunt.

Primo autem ponemus rationes quibus Aristoteles procedit ad probandum Deum esse, qui hoc probare intendit ex parte motus duabus viis.

Quarum prima talis est. Omne quod movetur, ab alio movetur. Patet autem sensu aliquid moveri, ut puta Solem. Ergo alio movente movetur. Aut ergo illud movens movetur, aut non. Si non movetur, ergo habemus propositum, quod necesse est ponere aliquid movens immobile, & hoc dicimus Deum. Si autem movetur, ergo ab alio moventi movetur. Aut ergo est procedere in infinitum, aut est devenire ad aliquid movens immobile. Sed non est procedere in infinitum. Ergo necesse est ponere aliquid primum movens immobile.

In hac autem probatione sunt duæ propositiones probandæ, scilicet quod omne motum movetur ab alio, & quod in moventibus, & motis non sit procedere in infinitum. Quorum primum probat Philosophus tribus modis.

Primo sic. Si aliquid movet se ipsum, oportet quod in se habeat principium motus sui, aliter manifeste ab alio moveretur. Oportet etiam quod sit primo motum, scilicet quod moveatur ratione sui ipsius, & non ratione suæ partis, sicut movetur animal per motum pedis: sic enim totum non moveretur à se, sed à sua parte, & una pars ab alia. (Hec ratio habetur VII. Physic. in princ.) Oportet etiam ipsum divisibile esse, & habere partes, cum omne quod movetur, sit divisibile, ut probatur in VI. Physicorum (text. comm. xxxii. & lxxxviii.) His suppositis, sic arguit.

Hoc quod à se ipso ponitur moveri, est primo motum. Ergo ad quietem unius partis ejus non sequitur quies totius. Si enim quiescente una parte, alia pars ejus moveretur; tunc ipsum totum non esset primo motum, sed pars ejus quæ movetur, alia quiescente. Nihil autem quod quiescit quiescente alio, movetur à se ipso: cujus enim quies ad quietem sequitur alterius, oportet quod motus ad motum alterius sequatur; & sic non movetur à se ipso. Ergo hoc quod ponebatur à se ipso moveri, non movetur à se ipso: necesse est ergo omne quod movetur, ab alio moveri.

Nec obviat huic rationi quod forte aliquis posset dicere, quod ejus quod ponitur movere se ipsum, pars non potest quiescere: & iterum quod partis non est quiescere, vel moveri, nisi per accidens, ut Avicenna calumniatur (Lib. II. Suffic. cap. 1.) Quia vis rationis in hoc consistit quod si aliquid se ipsum moveat primo & per se, non ratione partium, oportet quod suum moveri non dependeat ab alio. Moveri autem ipsius divisibilis, sicut & ejus esse, dependet à partibus; & sic non potest se ipsum movere primo & per se. Non requiritur ergo ad veritatem conditionalis inductæ quod supponat partem moventis se ipsum quiescere, quasi quoddam verum absolute; sed oportet hanc conditionalem esse veram, quod si quiesceret pars, quiesceret totum: quæ quidem potest esse vera; etiam si antecedens sit impassibile; sicut ista conditionalis est vera: Si homo est asinus, est irrationalis.